

VAINAJAN ASIOIDENHOITO

– IHMISARVOA

KUNNIOITTAVAT KÄYTÄNNÖT

Jenni Pesola ja Emma Älgars
Sosiaalityön käytäntötutkimus
Sosiaalityö
Helsingin yliopisto
Tammikuu 2019

TUTKIMUKSEN KONTEKSTI

Terveysosiaalityössä kohdataan asiakastilanteita, joissa kuoleman teemat ja kuolleiden potilaiden asioiden hoito ovat osa työtä.

Tämä tutkimus on toteutettu HUSin erikoissairaanhoidon terveysosiaalityössä, jossa on tunnistettu tarve pohtia vainajan asianhoitoon liittyviä haasteita sekä selkiyttää siihen liittyviä käytänteitä.

TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tutkimuksen tarkoituksena on tunnistaa vainajan asianhoitoon liittyviä haasteita terveysosiaalityössä sekä nostaa esiin tähän liittyviä asioita, joihin ei ole löytynyt yhtenäistä toimintamallia. Tarkoitus on auttaa löytämään ratkaisuja jäsentämällä nykyisiä haasteita.

Tutkimuksessa pohditaan myös niitä eettisiä kysymyksiä, joita sosiaalityöntekijät kohtaavat hoitaessaan vainajan asioita terveydenhuollossa.

Kuoleman teemoja sosiaalityössä on tutkittu vähän. Tämä tutkimus antaa oman panoksensa tähän vähän tutkittuun tematiikkaan.

AINEISTO JA ANALYYSI

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastatteleamalla HUSin erikoissairaanhoidon sosiaalityöntekijöitä kahdessa ryhmässä. Haastatteluihin osallistui yhteensä 7 sosiaalityöntekijää.

Haastatteluaineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin metodilla.

TULOKSET

Terveysosiaalityöntekijöiden työnkuva vainajan asioita hoitaessa ei ole selkeä. Osittain tämä johtuu siitä, että sosiaalityöntekijä pyydetään usein apuun erikoistilanteissa, joihin ei ole selkeää ratkaisua. Sosiaalityöntekijöiden kokemus vainajien asianhoidosta osoittaa sen, että asiakastilanteet ovat yksilöllisiä, mutta sisältävät kuitenkin samankaltaisia elementtejä, joiden työstämiseen toivotaan yhtenäistä toimintamallia.

Vainajan asianhoito on erilaista riippuen siitä onko vainajalla tämän asioita hoitavia omaisia vai ei. Yhtenä tutkimuksen tuloksena on kuvaus näistä vainajan asianhoitoon liittyvistä vaihtoehtoisista prosessipoluista. Näistä kahdesta vaihtoehdosta on tutkimuksessa tehty prosessikaavio, joka havainnollistaa sosiaalityöntekijän työtä molemmissa tilanteissa: silloin kun vainajalla on omaisia ja silloin kun omaisia ei ole.

Vainajan asioiden hoitoon liittyy myös eettisiä erityiskysymyksiä. Sosiaalityöntekijät korostavat erityisesti vainajan ihmisarvon kunnioittamista työssään. Viranomaisten välinen työskentely ja epäselvyys rooleissa voi johtaa vainajan asianhoidon ”pomoteluun”, jolloin on vaarana, ettei toiminta ole vainajan ihmisarvoa kunnioittavaa. Tässä auttaisivat yhtenäiset toimintamallit, joissa jokaisen toimijan rooli ja vastuualue olisi selkeä.

Vainajan asioiden kunnioittavaan hoitoon liittyy myös omaisten kohtaaminen. Sosiaalityöntekijät kokevat, että muun potilastyön tuottaman aikapaineen keskellä on tärkeää antaa riittävästi aikaa omaisten kanssa työskentelylle sekä kuoleman äärelle pysähtymiselle.

Myös sosiaalityöntekijän kyky reflektoida itseään ja omaa työskentelyään kuolemantilanteiden keskellä ja jälkeen on tärkeää ja vaatii työntekijältä itsetuntemusta ja ammattitaitoa.

IDEAT KEHITTÄMISEEN

- 1) HUSin erikoissairaanhoidon työyhteisössä voisi kehittää yhteisiä vainajan asianhoidon käytäntöjä ja toimintatapoja.
- 2) Yhteistyötoimijoiden ja eri viranomaisten välinen työnjako vainajien asianhoidossa olisi hyvä selvittää.
- 3) Eri kuntien kanssa tehtävään yhteistyöhön olisi hyvä saada selkeyttä: Kuntien sosiaalitoimen tulisi selvittää omat käytäntönsä liittyen vainajien asioiden hoitoon.
- 4) Terveysosiaalityöntekijöille tulisi tarjota juristin apua vainajan asianhoitoon liittyvien lakien tulkitsemisessa ja kirjallisten ohjeiden laatimisessa.
- 5) Työnohjauksen järjestäminen terveysosiaalityöntekijöille tukisi heidän työtään.